

ПЕДАГОГІКА ВИЩОЇ ОСВІТИ

УДК 378.011.3-051:377

ЗНАЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МОБІЛЬНОСТІ У ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІЙ ПІДГОТОВЦІ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ

THE PROFESSIONAL MOBILITY SIGNIFICANCE IN PSYCHOLOGICAL
AND PEDAGOGICAL TRAINING OF PEDAGOGIES PROFESSIONAL
EDUCATION

Н. М. Титова

Актуальність теми дослідження. Динамічність, яка сьогодні прослідковується у всіх сферах життєдіяльності сучасного суспільства в Україні, викликана об'єктивними чинниками модернізації і реформування політичного, економічного, культурного, соціального та освітнього життя нашої країни. На сучасному етапі розвитку неперервної освіти актуальність професійної мобільності сучасного фахівця є беззаперечною та домінує як у вітчизняних, так і у зарубіжних науково-педагогічних дослідженнях.

Постановка проблеми. Професійна діяльність сучасного фахівця підпорядкована безперервному процесу адаптації до соціальних перетворень у суспільстві на всіх рівнях, тому у значній мірі успішність та майбутня самореалізація особистості залежить від потенціалу її професійної мобільності. Зацікавленість у підготовці професійно мобільних фахівців на державному рівні розпочинається із реалізації права на академічну мобільність для її учасників [4]. Зміст психолого-педагогічної підготовки майбутніх бакалаврів за спеціальністю 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями: харчові технології, технологія виробів легкої промисловості, деревообробка, дизайн, готельно-ресторанна справа,

Urgency of the research. The dynamic, which is now traced in all spheres of life of modern society, is caused by objective factors of modernization and reform of the political, economic, cultural, social and educational life of our country. At the present stage of continuous education development, the urgency of the modern specialist's professional mobility is indisputable and dominates in both the domestic and the foreign scientific and pedagogical studies.

Target setting. The professional activity of a modern specialist is subordinated to the continuous process of adaptation to social transformations in society at all levels, accordingly to a great extent the success and future self-realization of the individual depends on the potential of her professional mobility. The interest in training professionally mobile specialists at the state level begins with the realization of the right to academic mobility for its participants [1]. The content of psychological and pedagogical training for future bachelors in the specialty 015 "Vocational Education" (in specialties: food technologies, technology of light industry products, woodworking, design, hotel and restaurant business, economics, document management, tourism) provides for a number of disciplines that

економіка, документознавство, туризм) передбачає ряд дисциплін, які зорієнтовані на формування професійно мобільного фахівця [8]. З метою інтенсифікації психолого-педагогічної підготовки майбутніх бакалаврів професійної освіти у вибірковій частині навчальних планів підготовки майбутніх бакалаврів за спеціальністю 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями) нами запропонована навчальна дисципліна «Професійна мобільність», що обирається студентами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження багатьох вчених, що представлені у психолого-педагогічній літературі, свідчать про вагоме значення професійної мобільності сучасного фахівця. Звернемо увагу на дисертаційні дослідження, в яких розкрито формування професійної мобільності майбутніх кваліфікованих робітників у професійно-технічних навчальних закладах (С. Сушенцева [6,7]); розвиток професійної мобільності педагога в системі додаткової освіти (Л. Амірова [1]), формування професійної мобільності майбутніх офіцерів (А. Ващенко); психологія професійної мобільності особистості (Ю. Дворецька); формування професійної мобільності майбутніх економістів (Є. Іванченко[2]); формування професійної мобільності майбутніх інженерів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін (С. Капліна) та інші.

Постановка завдання. Завданням нашого дослідження є обґрунтувати значення професійної мобільності сучасного фахівця і представити зміст навчальної дисципліни «Професійна мобільність», що є варіативною за вибором студентів у психолого-педагогічній підготовці бакалаврів спеціальності 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями).

are oriented to the formation of a professionally mobile specialist [4]. With the purpose of intensification of psychological and pedagogical preparation of future bachelors of vocational education in the electoral part of the curriculum for the preparation of future bachelors in the specialty 015 Vocational education (by specialties), we proposed discipline 3 cycle of the selection of students BB2.3. "Professional mobility".

Actual scientific researches and issues analysis. The research of many scientists, which are presented in the psychological and pedagogical literature, testify to the great importance of the professional mobility of a modern specialist. Turn your attention to dissertational researches in which various aspects of formation of professional mobility are revealed, in particular future qualified workers in vocational and technical schools (S. SUSHENTSEVA), pedagogue in the system of additional education (L. AMIROVA), future officers in the process of training in higher military educational institutions (A. VASHCHENKO), psychology of person professional mobility (Yu. DVORETSKA), future economists in the studying process at higher educational institutions (Ye. IVANCHENKO), future engineers in the studying process of humanitarian disciplines (S. Kaplin) and other.

The research objective. The task of our research is to substantiate the importance of the professional mobility of a modern specialist and to present the content of the academic discipline "Professional Mobility", which is optional at the choice of students in the psychological and pedagogical preparation of bachelors of the specialty 015 Vocational education (by specialties).

Виклад основного матеріалу. Рушійними силами розвитку благоустрою України є усвідомлення концепту «професійно мобільний фахівець». Про важливе значення психолого-педагогічної підготовки майбутніх фахівців для закладів професійної-технічної (професійної) освіти зазначає Л. Сушенцева, а саме «актуальність проблеми психолого-педагогічної готовності педагогів професійної школи визначається динамічними змінами в соціальному замовленні ринку праці, що постійно змінюється, на підготовку кваліфікованого робітника, зростанням значення якостей професійної мобільності, як умови самореалізації особистості та її успішного майбутнього професійного життя» [7, с. 356]. Автором проведено структурний аналіз психолого-педагогічної готовності педагога професійного навчання до формування професійної мобільності учнів професійно-технічного навчального закладу і сформулювало три основоположні компоненти: дидактична компетентність, особистісна компетентність, психолого-педагогічна компетентність [7, с. 363-366]. Для реалізації вказаних компонентів ми розробили зміст навчальної дисципліни «Професійна мобільність» у структурі психолого-педагогічної підготовки майбутніх бакалаврів спеціальності 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями) в НПУ імені М. П. Драгоманова. Дана дисципліна обсягом 3 кредити ECTS, 90 год. вивчається у міжпредметному зв'язку з дисциплінами: «Психологія», «Професійна педагогіка», «Методика професійного навчання», «Педагогічна іміджологія», «Комунікативні процеси у педагогічній діяльності» та іншими. Узагальнена мета дисципліни «Професійна мобільність» – формування готовності майбутнього педагога професійного навчання до

The statement of basic materials. The driving force behind the development of Ukraine's improvement is the realization of the concept of "professionally mobile specialist". L. SUSHENTSEVA notes the importance of the psychological and pedagogical training of future specialists for the institutions of professional-technical (professional) education, Namely, "the urgency of the problem of the psychological and pedagogical readiness of the teachers of the vocational school is determined by the dynamic changes in the social order of the labor market, it constantly changes, the training of a qualified worker, the growing importance of the qualities of professional mobility, as a condition for the self-realization of the personality and its successful future professional life" [3, p. 356].

The author carried out a structural analysis of the psychological and pedagogical readiness of the vocational education teacher to form professional mobility among students in a vocational and technical educational institution and formulated three fundamental components: didactic competence, personal competence, psychological and pedagogical competence [3, p. 363-366].

To implement these components, we developed the content of the academic discipline "Professional Mobility" in the structure of psychological and pedagogical preparation of future bachelors of specialty 015 Vocational education (by specialties) at the National Pedagogical Dragomanov University. This discipline of 3 ECTS credits, 90 hours is studied in interdisciplinary relations with the disciplines: "Psychology", "Professional Pedagogy", "Methodology of vocational education", "Pedagogical image", "Communicative processes in pedagogical activity" and others.

The general objective of the discipline "Professional mobility" is the formation

зміни виконуваних професійних завдань, місця роботи, здатності швидко розв'язувати педагогічні ситуації, освоювати нові педагогічні технології навчання тощо.

Висновки. Здійснена спроба диверсифікувати зміст психолого-педагогічної підготовки педагогів професійного навчання з метою формування професійно мобільної, креативної, конкурентоспроможної інноваційної особистості. Створення дієвого інструментарію засобами електронної платформи Moodle (<http://www.moodle.npu.edu.ua/>) оптимізує освітній процес та сприяє реалізацію компетентнісного підходу у підготовці майбутніх педагогів професійного навчання. Перспективи подальшого дослідження пов'язані з удосконаленням технології змішаного навчання у закладах вищої освіти з метою формування професійно мобільних бакалаврів спеціальності 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями).

Ключові слова: педагог професійного навчання, професійна мобільність, психолого-педагогічна підготовка, вища професійна освіта.

of the readiness of the future teacher of vocational education to change the professional tasks, the place of work, the ability to quickly solve pedagogical situations, to master new pedagogical technologies of instruction and the like.

Conclusions. An attempt has been made to diversify the content of psychological and pedagogical training of vocational education teachers with the aim of forming a professionally mobile, creative, competitive and innovative personality. The creation of an effective toolkit on the electronic platform Moodle (<http://www.moodle.npu.edu.ua/>) optimizes the educational process and promotes the implementation of a competence approach in the preparation of future teachers of vocational education. The prospects for further research related to the improvement of mixed education technology in higher education institutions with the aim of forming professionally mobile bachelors of specialty 015 Vocational education (by specialties).

Keywords: *edagogue of vocational training, professional mobility, psychological and pedagogical training, higher professional education.*

Актуальність теми даного дослідження. Динамічність, яка сьогодні прослідковується у всіх сферах життєдіяльності сучасного суспільства в Україні, викликана об'єктивними чинниками модернізації і реформування політичного, економічного, культурного, соціального та освітнього життя нашої країни. Унікальність підготовки майбутніх педагогів професійного навчання пов'язана з її бінарністю, адже вони рівноцінно отримують за фахом ґрунтовну інженерну підготовку, а також психолого-педагогічну та методичну підготовку [6]. Сьогодні терміни «мобільність», «професійна мобільність» є актуальними та широкоживаними для філософії, економіки, соціології, психології, педагогіки. На сучасному етапі розвитку неперервної освіти актуальність професійної мобільності сучасного фахівця є беззаперечною та домінує як у вітчизняних, так і у зарубіжних науково-педагогічних дослідженнях [1,2,5,6,7,10].

Постановка проблеми. Професійна діяльність сучасного фахівця підпорядкована безперервному процесу адаптації до соціальних перетворень у суспільстві на всіх рівнях, тому у значній мірі успішність та майбутня самореалізація особистості залежить від потенціалу її професійної мобільності. Зацікавленість у підготовці професійно мобільних фахівців на державному рівні розпочинається із реалізації права на академічну мобільність для її учасників [4].

У межах дослідження встановлено, що диверсифікація психолого-педагогічної підготовки педагогів професійного навчання сприяє гнучкості навчального процесу, актуалізує інноваційні технології навчання і створює необхідні умови для формування сучасного професійно мобільного фахівця.

Зміст психолого-педагогічної підготовки майбутніх бакалаврів за спеціальністю 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями: харчові технології, технологія виробів легкої промисловості, деревообробка, дизайн, готельно-ресторанна справа, економіка, документознавство, туризм) передбачає ряд дисциплін, які зорієнтовані на формування професійно мобільного фахівця [8]. З метою інтенсифікації психолого-педагогічної підготовки майбутніх бакалаврів професійної освіти у вибірковій частині навчальних планів підготовки майбутніх бакалаврів за спеціальністю 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями) нами запропонована навчальна дисципліна «Професійна мобільність», що обирається студентами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження багатьох вчених, що представлені у психолого-педагогічній літературі, свідчать про вагоме значення професійної мобільності сучасного фахівця. Наукові напрацювання філософів, соціологів, психологів, економістів, педагогів дозволили інтерпретувати поняття «мобільність» досить різнобічно та встановити її види, такі як «вертикальна і горизонтальна, індивідуальна і групова, внутрішньогенераційна і міжгенераційна; соціальна, трудова, культурна, міжпрофесійна, професійна та інші види мобільності» [7, с. 6-7].

Звернемо увагу на дисертаційні дослідження, в яких розкрито – формування професійної мобільності майбутніх кваліфікованих робітників у професійно-технічних навчальних закладах (С. Сушенцева [6,7]); розвиток професійної мобільності педагога в системі додаткової освіти (Л. Амірова [1]), формування професійної мобільності майбутніх офіцерів (А. Ващенко); психологія професійної мобільності особистості (Ю. Дворецька); формування професійної мобільності майбутніх економістів (Є. Іванченко [2]); формування професійної мобільності

майбутніх інженерів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін (С. Капліна), формування професійної мобільності майбутнього фахівця початкової освіти (Р. Пріма [5]) та інші.

Постановка завдання. Завданням нашого дослідження є обґрунтувати значення професійної мобільності сучасного фахівця і представити зміст навчальної дисципліни «Професійна мобільність», що є варіативною за вибором студентів у психолого-педагогічній підготовці бакалаврів спеціальності 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями).

Виклад основного матеріалу дослідження. Одним із аспектів розвитку благоустрою України є впровадження концепту «професійно мобільний фахівець» на засадах компетентнісного підходу у закладах вищої освіти як необхідної інтегративної характеристики сучасного фахівця.

Л. Амірова характеризує мобільність як один з головних показників професійної та соціальної затребуваності суб'єкта і зазначає, що професійно мобільну особистість може виховати лише професійно мобільний педагог, мобільні якості якого не обмежуються лише сферою суто педагогічної діяльності [1].

Є. Іванченко визначає професійну мобільність як найважливішу складову кваліфікаційної характеристики фахівця і з метою формування професійної мобільності фахівців фінансово-економічного профілю пропонує «впровадження інтегрованих курсів, зміст яких містить знання, спрямовані на вирішення практичних виробничих проблем, розуміння себе, людей, які оточують спеціаліста, знаходження раціонального виходу з конфліктних ситуацій, забезпечення розвитку загальної і професійної культури майбутніх фахівців, професійно значущих якостей...» [2, с.9].

Л. Фамілярська підкреслює, що мобільність особистості не є біологічно зумовленою здатністю, а отже можливий і необхідний її розвиток упродовж всього життя [10].

Р. Пріма відносить «професійну мобільність» до своєрідного особистісного ресурсу, внутрішнього (мотиваційно – інтелектуально – вольового) потенціалу майбутнього фахівця, який «...сприяє дієвому перетворенню суспільного доквілля і самого себе в ньому; що забезпечує гнучку орієнтацію й діяльнісне реагування в динамічних соціальних та професійних умовах відповідно до власних життєвих позицій, готовність до змін та її реалізацію у своїй життєдіяльності; детермінує професійну активність, суб'єктність, творче ставлення до професійної діяльності, особистісного розвитку» [5, с. 13].

Розкриваючи методологічні аспекти організації професійної мобільності майбутніх інженерів-педагогів науковець Л. Сушенцева

акцентує увагу на недостатній психолого-педагогічній готовності педагога професійного навчання до формування професійної мобільності учнів закладів професійно-технічної (професійної) освіти, що проявляється у його нездатності «...оцінити свої можливості й спрогнозувати особистісний розвиток, знайти власне рішення в ситуації вибору, відстояти свою індивідуальність, забезпечуючи перспективи кар'єрного зростання» [6, с. 21].

І. Каньковський визначає, що професійна діяльність педагога професійного навчання (інженера-педагога) є поліфункціональною, широкопрофільною та має двокомпонентні професійні вміння, «...складовими яких є: знання способів вирішення конкретних виробничих завдань (інформаційно-образна сторона дії) і вміння користуватися цими знаннями (процесуальна сторона дії)» [3, с. 97-98]. Про важливе значення психолого-педагогічної підготовки майбутніх фахівців для закладів професійно-технічної (професійної) освіти зазначає Л.Сушенцева, а саме «актуальність проблеми психолого-педагогічної готовності педагогів професійної школи визначається динамічними змінами в соціальному замовленні ринку праці, що постійно змінюється, на підготовку кваліфікованого робітника, зростанням значення якостей професійної мобільності, як умови самореалізації особистості та її успішного майбутнього професійного життя» [7, с. 356]. Автором проведено структурний аналіз психолого-педагогічної готовності педагога професійного навчання до формування професійної мобільності учнів професійно-технічного навчального закладу і виокремлено три основоположні компоненти психолого-педагогічної готовності: дидактична компетентність, особистісна компетентність, психолого-педагогічна компетентність [7, с. 363-366].

Спираючись на вищезазначені аспекти і специфіку майбутньої професійної діяльності педагога професійного навчання, нами розроблено навчальну дисципліну «Професійна мобільність», що входить у структуру психолого-педагогічної підготовки майбутніх бакалаврів спеціальності 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями) в НПУ імені М. П. Драгоманова. Дана дисципліна обсягом 3 кредити ECTS, 90 год. вивчається у міжпредметному зв'язку з навчальними дисциплінами : «Психологія», «Професійна педагогіка», «Методика професійного навчання», «Педагогічна іміджологія», «Комунікативні процеси у педагогічній діяльності» та іншими.

Узагальнена мета дисципліни «Професійна мобільність» – формування готовності майбутнього педагога професійного навчання до модифікації фахових умінь у динамічних реаліях професійної діяльності,

здатності швидко розв'язувати педагогічні нестандартні ситуації, засвоювати нові педагогічні технології навчання тощо.

Завдання навчальної дисципліни «Професійна мобільність» є формування системи узагальнених професійних способів і умінь та ефективного їх використання для виконання різноманітних завдань у суміжних галузях виробництва, з метою переходу від однієї діяльності до іншої. Формування готовності майбутнього фахівця до диверсифікації власної професійної траєкторії в умовах сучасного ринку праці.

Зміст навчальної дисципліни і розподіл годин за видами робіт (табл. 1) представлено згідно навчального плану підготовки бакалаврів денної форми навчання галузі знань 01 освіта /Педагогіка спеціальності 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями):

I. Теоретичні основи професійної мобільності. Професійна мобільність як інтегративна характеристика майбутнього фахівця, внутрішній потенціал особистості. Компоненти професійної мобільності: поведінковий компонент (зміна професії), когнітивний компонент (усвідомлення необхідності зміни професії та можливих шляхів реалізації цього рішення), інтегрально-особистісний компонент (уміння оцінювати ситуацію, що склалася, оцінювати свої можливості, рішучість, наполегливість, самовладання, самостійність, ініціативність, уміння взяти на себе відповідальність).

II. Методичний аспект професійної мобільності педагога професійного навчання. Когнітивні, мотиваційні, організаційні, технологічні, креативні та рефлексивні компоненти формування професійної мобільності майбутніх кваліфікованих робітничих кадрів. Методи адаптації до змін сучасного суспільства, способи активізації творчого ставлення фахівця до майбутньої професійної діяльності, практична реалізація особистісного творчого потенціалу, професійного розвитку та саморозвитку.

Таблиця 1. Види навчальної діяльності.

Вид роботи	Денна форма
Всього аудиторних годин, з яких:	39
– лекційні заняття, год.	14
– лабораторні заняття, год.	-
– практичні заняття, год.	25
– семінарські заняття, год.	-
Самостійна робота, год.	51
Загальний обсяг годин	90
КП/КР	-
Форма підсумкового контролю:	

– екзамен	-
– залік	у 7 семестрі

З метою забезпечення професійної мобільності майбутніх педагогів професійного навчання у навчальний процес запроваджуються цілий спектр інноваційних педагогічних технологій, зокрема :

- педагогічна технологія критичного мислення;
- технологія розвивального навчання;
- технологія особистісно-орієнтованого навчання;
- технологія диференційованого навчання;
- технологія модульно-розвиваючого;
- технологія групового навчання;
- технології індивідуалізації процесу навчання [9] .

Означені технології навчання можливо реалізувати засобами системи управління навчальним контентом Moodle (<http://www.moodle.npu.edu.ua/>), яка є безкоштовною платформою електронного (дистанційного, змішаного) навчання і широко впроваджена в освітній процес НПУ імені М. П. Драгоманова, зокрема на Інженерно-педагогічному факультеті у процесі психолого-педагогічної підготовки педагогів професійного навчання.

Значення професійної мобільності майбутніх педагогів професійного навчання є надзвичайно важливе і актуальне, адже передбачає не тільки розвиток власної професійної мобільності, але й здатність формування професійної мобільності майбутніх кваліфікованих робітничих кадрів у сучасних закладах професійно-технічної (професійної) освіти.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок. Здійснена спроба диверсифікувати зміст психолого-педагогічної підготовки педагогів професійного навчання з метою формування професійно мобільної, креативної, конкурентоспроможної інноваційної особистості. Створення дієвого інструментарію засобами електронної платформи Moodle (<http://www.moodle.npu.edu.ua/>) оптимізує освітній процес та сприяє реалізацію компетентнісного підходу у підготовці майбутніх педагогів професійного навчання. Перспективи подальшого дослідження пов'язані з удосконаленням технології змішаного навчання у закладах вищої освіти з метою формування професійно мобільних бакалаврів спеціальності 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями).

Список використаних джерел:

1. Амирова, ЛА., 2009. 'Развитие профессиональной мобильности педагога в системе дополнительного образования : дис. д-ра пед. наук : 13.00.08', Уфа, 401 с.

2. Іванченко, ЄА., 2005. 'Формування професійної мобільності майбутніх економістів у процесі навчання у вищих навчальних закладах: автореферат... канд. пед. наук : 13.00.04 «теорія та методика професійної освіти»', *Південноукр. держ. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського*, Одеса, 21 с.
3. Каньковський, ІЄ., 2014. 'Система професійної підготовки інженерів-педагогів автотранспортного профілю: монографія', Хмельницький : *ФОП Цюпак А.А.*, 562 с.
4. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України, 2015. 'Положення про порядок реалізації права на академічну мобільність від 12 серпня 2015 р.', *Урядовий портал, № 579, Ст. 3.* [online] (Останнє оновлення 11 Липня 2016) Доступно: <https://www.kmu.gov.ua/ua/nras/248409199>.
5. Пріма, РМ., 2010. 'Теоретико-методичні засади формування професійної мобільності майбутнього фахівця початкової освіти автореферат... канд. пед. наук : 13.00.04 «теорія та методика професійної освіти»', *Південноукр. держ. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського*, Одеса, 48 с.
6. Сушенцева, ЛЛ., 2016. 'Формування професійної мобільності інженера-педагога: методологічний аспект', *Обрії*, Вип. 2 (43), с. 17-21.
7. Сушенцева, ЛЛ., 2011. 'Формування професійної мобільності майбутніх кваліфікованих робітників у професійно-технічних навчальних закладах: теорія і практика: монографія', Кривий Ріг : *Видавничий дім*, 438 с.
8. Титова, НМ., 2017. 'Системний підхід у психолого-педагогічній підготовці майбутніх педагогів професійного навчання в університетах', *Наукові праці ЧНУ: наук. Журнал, Чорном. Нац. ун-т ім. Петра Могили*, Миколаїв: *Вид-во ЧНУ імені Петра Могили*, Т. 303. Вип. 291, с. 15-19.
9. Чубко, ОП., 2013. 'Інноваційні технології навчання в контексті педагогічної підготовки майбутнього вчителя', *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету, Педагогічні науки*, Вип. 108.1. [online] (Останнє оновлення 09 Липня 2016) Доступно: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuP_2013_1_108_37.
10. Фамілярська, Л., 2016. 'Мобільність сучасного вчителя: теоретико-методологічний аспект', *Педагогічний процес: теорія і практика (Серія: Педагогіка) № 4 (55)*, с.16-20.

References:

1. Amirova, LA., 2009. 'Razvitiye professional'noy mobil'nosti pedagoga v sisteme dopolnitel'nogo obrazovaniya : dis. d-ra ped. nauk : 13.00.08 (Development of professional mobility of the teacher in the system of additional education: dis. Dr. ped. Sciences: 13.00.08)', Ufa, 401 s.
2. Ivanchenko, YEА., 2005. 'Formuvannya profesiyanoi mobil'nosti maybutnikh ekonomistiv u protsesi navchannya u vyshchych navchal'nykh zakladakh: avtoreferat... kand. ped. nauk : 13.00.04 «teoriya ta metodyka profesiyanoi osvity» (Formation of Professional Mobility of Future Economists in the Process of Teaching in Higher Educational Institutions: Abstract ... Cand. ped Sciences: 13.00.04 "Theory and Methods of Professional Education")', *Pivdennoukr. derzh. ped. un-t im. K. D. Ushyns'koho*, Odessa, 21 s.
3. Kan'kovs'kyu, IYE., 2014. 'Systema profesiyanoi pidhotovky inzheneriv-pedahohiv avtotransportn'oho profilyu: monohrafiya (System of professional training of engineers-teachers of the motor transport profile: monograph)', Khmel'nyts'kyu : *FOP Tsyupak A.A.*, 562 s.

4. Yedyny veb-portal orhaniv vykonavchoyi vlady Ukrainy, 2015. 'Polozhennya pro poriyadok realizatsiyi prava na akademichnu mobil'nist' vid 12 serpnia 2015 r. (Regulations on the implementation of the right to academic mobility from August 12, 2015 y.)', *Uryadovyy portal, № 579, St. 3*. [online] (Ostannye onovlennya 11 Lypnya 2016) Dostupno: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/248409199>.
5. Prima, RM., 2010. 'Teoretyko-metodychni zasady formuvannya profesiyanoi mobil'nosti maybutn'oho fakhivtsya pochatkovoyi osvity avtoreferat... kand. ped. nauk : 13.00.04 «teoriya ta metodyka profesiyanoi osvity» (Theoretical and methodical principles of formation of professional mobility of the future specialist of elementary education ... Abstract. ped Sciences: 13.00.04 "Theory and Methods of Professional Education")', *Pivdennoukr. derzh. ped. un-t im. K. D. Ushyns'koho, Odesa*, 48 s.
6. Sushentseva, LL., 2016. 'Formuvannya profesiyanoi mobil'nosti inzhenera-pedahoha: metodolohichnyy aspekt (Formation of professional mobility of a teacher-engineer: a methodological aspect)', *Obriyi, Vyp. 2 (43)*, s. 17-21.
7. Sushentseva, LL., 2011. 'Formuvannya profesiyanoi mobil'nosti maybutnikh kvalifikovanykh robitnykiv u profesiyno-tekhnichnykh navchal'nykh zakladakh: teoriya i praktyka: monohrafiya (Formation of Professional Mobility of Future Skilled Workers in Vocational Education Institutions: Theory and Practice: Monograph)', *Kryvyy Rih : Vydavnychyy dim*, 438 s.
8. Tytova, NM., 2017. 'Systemnyy pidkhid u psykhologo-pedahohichniy pidhotovtsi maybutnikh pedahohiv profesiynoho navchannya v universytetakh (System approach in psychological and pedagogical preparation of future teachers of professional training in universities)', *Naukovi pratsi CHNU: nauk. Zhurnal, Chornom. Nats. un-t im. Petra Mohyly, Mykolayiv: Vyd-vo CHNU imeni Petra Mohyly, T. 303. Vyp. 291*, s. 15-19.
9. Chubko, OP., 2013. 'Innovatsiyi tekhnolohiyi navchannya v konteksti pedahohichnoyi pidhotovky maybutn'oho vchytelya (Innovative Learning Technologies in the Context of the Teacher's Future Teacher Training)', *Visnyk Chernihivs'koho natsional'noho pedahohichnoho universytetu, Pedahohichni nauky, Vyp. 108.1*. [online] (Ostannye onovlennya 09 Lypnya 2016) Dostupno: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuP_2013_1_108_37.
10. Familyars'ka, L., 2016. 'Mobil'nist' suchasnoho vchytelya: teoretyko-metodolohichnyy aspekt (Mobility of a Modern Teacher: Theoretical and Methodological Aspect)', *Pedahohichnyy protses: teoriya i praktyka (Seriya: Pedahohika) № 4 (55)*, s.16-20.